

дозволить перейти на новий рівень електронного урядування. Впровадження подібних проектів в країнах Європи засвідчили успішність та зумовлюють консолідацію регіонального рівня до загальноєвропейських стандартів.

Анотація. В статті освещены вопросы внедрения е-управления по примеру стран зарубежья, учитывая опыт реализации электронного правительства в областных центрах Украины. Рассмотрены возможности информационно-коммуникационных технологий, которые используются в повседневной жизни винничан, муниципальном управлении, жилищно-коммунальном хозяйстве, системах здравоохранения и образования. Особое внимание в системе электронного управления на региональном уровне уделяют внедрению муниципальной карточки. Выяснено возможности муниципальной карточки, как идентификатора жителя областного центра, определен комплекс услуг для решения текущих вопросов гражданина.

Ключевые слова: е-управление, информационно-коммуникационные технологии, муниципальная карта винничанина.

Abstract. The article highlights the issues of e-government implementation following the example of foreign countries, taking into account the experience of implementing e-government in the regional centers of Ukraine. The possibilities of information and communication technologies, which are used in everyday life in Vinnitsa, municipal administration, housing and utilities, health care systems and education, are considered. Particular attention in the e-government at the regional level is given to the introduction of the municipal card. The possibilities of the municipal card, as an identifier for a resident of the regional center, have been clarified; a set of services has been defined for solving current issues of a citizen.

Key words: e-government, information and communication technology, municipal map of Vinnichanin.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барікова А. А. Електронна держава: нова ефективність урядування. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
2. Драгомирецька Н. М. Теоретичний аналіз комунікативної діяльності державного службовця. Одеса : Асторопринт, 2005. 280 с.
3. Семчук І. В., Мазур В. Г. Електронне управління в органах місцевої влади: стан і шляхи вдосконалення. *Теорія та практика державного управління: Зб. наук. пр.* 2013. Вип. 2. С. 106–112.
4. Програма інформатизації «Електронна Вінниччина» на 2016–2018 роки № 37 від 11.02.2016. URL : https://vinrada.gov.ua/perelik_dovgostrokovih_program.html
5. Програма розвитку електронного урядування на 2015–2017 роки. Від 23.01.2015 № 1989. URL : <http://www.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/2015/%E2%84%961989%2023-01-2015%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
6. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування URL : <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/Pogrebnyak7.pdf>

УДК 025.45:316.77:004

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ БІБЛІОТЕКИ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

М. В. Таєнчук, Г. Є. Ковальський

Анотація. У статті проаналізовано функцію соціальної комунікації бібліотек в умовах цифровізації інформаційного суспільства. Показано світовий та вітчизняний досвід створення електронних бібліотек з метою виходу на глобальний рівень. З'ясовано, що європейська модель з розподіленою бібліотечною системою є більш стійкою, надійною і захищеною. Натомість американська модель централізованої колекції дає можливість створення більш якісних метаданих, тут присутня більш суворі уніфікація і гармонізація форматів метаданих і самих електронних ресурсів. Висловлено завдання сучасних бібліотечних установ – створення електронних віртуальних бібліотек за принципом інформаційних шлюзів. Визначено соціально-комунікаційне призначення бібліотек в умовах цифрової економіки, місце бібліотечних установ в соціальній структурі громади.

Ключові слова: цифровізація, бібліотека, соціальна комунікація, цифрова бібліотека, інформаційно-бібліотечний простір.

Інформаційна доба генерує нові формати духовного розвитку людини оформлені у відповідні запити на конкретні види інформації. Цифровізація проявляється створенням нових сегментів соціальної взаємодії, розвитком інформаційних баз й ускладненням

зв'язків між їх складовими. В цих інформаційних потоках важливе місце займають консолідовані збірні різнопланової тематичності – бібліотечні заклади.

Соціально-комунікаційні тенденції в діяльності бібліотечних установ в умовах цифрової економіки стали виступати предметом вивчення вітчизняних і закордонних дослідників. Зокрема, В.Горовий, Л.Ковальська, Л.Костенко, К.Лобузін, О.Мар'їна, Н.Ревякіна, Я.Шрайберг, А.Чекмарьов та інші [1–17]. Метою статті є з'ясування особливостей і напрямів соціальної комунікації бібліотеки в епоху цифровізації.

Сучасні трансформації і зростання швидкості циркуляції інформації в соціумі, виробництво всезростаючих масивів нової інформації, необхідність оперативної обробки наявних інформаційних ресурсів зумовлюють застосування задля задоволення суспільних потреб електронних технологій. Накопичена століттями у бібліотечних масивах важлива інформація, яка через технологічне відставання установ слабо залучена у суспільні процеси, програє новим формам зберігання і поширення даних. Це применшує значення бібліотечних фондів й соціальну ефективність використання інформації.

Активізація процесу переходу бібліотечних установ до нових технологій, організаційних рішень, обумовлена зростаючими суспільними запитами. В першу чергу це стрімке збільшення суспільного попиту на інформацію задля процесу суспільного розвитку. Зміна системи соціальних функцій бібліотечних установ не змінює магістральний напрям – надання затребуваної інформації і визначає нові інноваційні методи поширення інформації в суспільстві. Такий підхід дозволить створити статус бібліотеки, як рівноправного соціального інституту суспільства з просвітницькими й освітніми функціями, що є нагальною потребою в процесі переходу від традиційного до формату інформаційного суспільства [2, с. 219].

Традиційно бібліотека виконує функції інформаційного хабу, куди стікаються всі інформаційні потоки в суспільстві для їх подальшого перерозподілу відповідно до потреб користувачів. Урізноманітнення соціальних структур і їх підсистем потребує підвищення якості надання бібліотечних інформаційних послуг, забезпечення комплексного, багатоаспектного підходу до вирішення інформаційних задач, які стоять перед українським суспільством в умовах трансформації. І тут набирають ваги електронні новітні технології безмежного розширення соціальних зв'язків користувачів, а бібліотеки виконують роль інформаційного супроводу цих зв'язків [2, с. 222].

Протягом століть бібліотеки виконують функцію комунікаційної навігації у безкрайньому масиві інформації. Особливо це видно сьогодні, коли незалежно від принципу власності інформації бібліотека відходить від моделі «володіння інформацією» і формує новий формат свідомості «доступ до інформації». Знаходячись у безмежних масивах інформації бібліотека отримує ресурсно-оцінюючу і ресурсно-орієнтуючу функцію, які поступово трансформуються в інформаційно-аналітичному напрямі за принципом «інформація – на базі інформації» [5].

Активізація бізнесових процесів в інформаційній сфері вимагає від бібліотечних установ створення і подальше впровадження новітніх бізнес рішень для надання користувачеві затребуваних часом послуг, розширення спектру послуг роботи з книжковими фондами, раритетними виданнями і історичними документами, які знаходяться на зберіганні в цих установах, створювати моделі державно-приватного партнерства [10, с. 205]. Цей продуктивний шлях дозволить кожній бібліотечній установі знайти власні практичні форми взаємодії з користувачем незалежно від адміністративного рівня і територіальної віддаленості бібліотеки.

В історії цифрового інформаційно-бібліотечного простору існує низка прикладів. Сучасний рівень розвитку технологій електронних бібліотек забезпечує досить широку варіативність їх практичних реалізацій. Проект Бібліотеки Конгресу США World Digital Library спрямований на надання через мережу *Internet* важливих першоджерел культур всього світу, включаючи рукописи, карти, рідкісні книги, музичні партитури, музику, фільми, гравюри, фотографії, архітектурні креслення та інші матеріали (WDL). Головною метою діяльності *WDL* є розвиток міжнародного та міжкультурного розуміння,

забезпечення інформацією сфери освіти, розвиток контенту на різних мовах світу. Доступ до ресурсів *WDL* надається безкоштовно. Забезпечується багатомовний інтерфейс доступу. Основними принципами взятими на озброєння при створенні *WDL*, були: якісний бібліографічний опис для всіх цифрових об'єктів, переклад описів на мови країн-учасниць проекту, високоякісні зображення, формування ключових слів до цифрових об'єктів за єдиною методикою, контроль якості інформаційних послуг [16].

Полярний підхід було прийнято при створенні The European Library. Цей проект є своєрідним консорціумом національних бібліотек Європи, в якому беруть участь 48 бібліотечних установ (TEL). Ця система передбачає централізоване зберігання метаданих і децентралізоване зберігання цифрових об'єктів. Система розрахована не тільки на збір інформації щодо електронних ресурсів. У центральному індексі системи збирається інформація про всі бібліографічні записи, що зберігаються в електронних каталогах національних бібліотек. Якщо в записі є посилання на цифровий об'єкт, то така інформація також передається [14].

Процес інтеграції України до The European Library розпочався в 2008 р., коли Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського стала учасником проекту FUMAGABA, фінансованого Швейцарським агентством з питань розвитку та співробітництва (NBU). Інформаційні ресурси України представлені в TEL двома колекціями НБУ імені В. І. Вернадського «Реферативна база даних української наукової літератури» та «Повнотекстова база даних української наукової літератури» [6].

Подібний європейський проект цифрової бібліотеки European digital library network на час відкриття у 2008 р. нараховувала два мільйони оцифрованих об'єктів серед яких картини, книги, фільми, архіви та фотоматеріали (ED). Вже під назвою Europeana бібліотека надає доступ до різних типів контенту з різних типів установ спадщини. Цифрові об'єкти, які користувачі можуть знайти в Europeana не зберігаються на її сервері, а розміщуються на мережевих серверах. Europeana збирає контекстну інформацію і метадані – про деталі, у тому числі зображення, але невеликої роздільної здатності. Користувачі можуть знайти цю контекстну інформацію, за якою вони переходять на вихідний сайт, де зберігається повна версія контенту [15].

Різні типи організацій культурної спадщини суспільства – бібліотеки, музеї, архіви та аудіовізуальні колекції, каталоги їх змісту зроблені за різними технологіями і стандартами. Для комфортного пошуку інформації логічно формалізувати їх відповідно до загального стандарту – Europeana Semantic Elements. Цей стандарт метаданих на сьогодні займає найменший спільний знаменник підходу до інтеграції різних видів цифрового контенту. Нині Europeana приймає метадані цифрових об'єктів при їх оцифровці і збереженні організацією-власником інформації [15].

Головним завданням для сучасної бібліотеки є інформаційне забезпечення життєдіяльності суспільства в цілому і кожного читача окремо. Реалізація таких змін у бібліотечному просторі вимагає напрацювання адекватних моделей діяльності подібних установ відповідно до вимог науково-технічного прогресу і задоволення інформаційних потреб українського суспільства. Сучасне бібліотечне обслуговування все більше перебудовує діяльність в сервісну модель обслуговування. Складність таких дій полягає в необхідності існування паралельних методологічних парадигм – традиційна (паперова) і новітня (цифрова). Різні соціальні групи суспільства вимагають задоволення своїх потреб методами традиційної бібліотечної роботи і нестандартними з індивідуальним підходом до кожного користувача та його запитів [9]. Під інноваційною сервісною моделлю у бібліотечній справі слід розуміти спеціально організоване додаткове обслуговування, надання індивідуалізованих послуг споживачам інформації. Сервісна практика чітко орієнтована на потреби певних груп користувачів.

До інновацій відносять вибір пріоритетних напрямів діяльності характерних для запитів соціальної структури громади. Такою є партнерська модель діяльності бібліотек, яка передбачає встановлення діалогового контакту між установою та користувачем, інформаційне забезпечення індивідуальних запитів. Набір Web-технологій дозволяє

будувати партнерські відносини від проведення приватного діалогу або організації колективної дискусії, налагодження контактів і залучення до обговорення нагальних питань, вирішення пошукових проблем, до оцінки результатів діяльності бібліотечної установи, удосконалення інформаційно-аналітичного продукту, отримання консультацій і рекомендацій [5, с. 19]. Однією з головних цілей додаткової індивідуалізації сервісної діяльності бібліотеки є забезпечення дружнього, комфортної комунікаційного середовища в умовах глобалізації та цифровізації суспільних процесів. Цього можна найбільш ефективно досягнути завдяки поєднанню доступних інтелектуальних і матеріально-технічних ресурсів, а також внаслідок особливого відношення до власної справи працівників бібліотечної сфери і налаштованості на позитивні результати роботи.

Нині в бібліотечній сфері спостерігаються поєднання усталеної практики з можливостями нових інформаційних і комунікаційних технологій, традиційне бібліотечне обслуговування збагачується наданням користувачам електронних продуктів і послуг за допомогою телекомунікаційних засобів. Епохальний перехід до нових форм соціального буття зумовлює збільшення інформаційної та соціокультурної ролі бібліотеки в сучасних соціокомунікаційних процесах українського суспільства. Розмаїття інновацій, що стрімко входять у бібліотечне життя, вражає. Всі вони засновані на інформаційних технологіях і мають різні соціальні та технологічні обґрунтування – організаційні, сервісні, продуктні, технічні, бізнесові тощо.

Головною метою бібліотечних інновацій є підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності для максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних запитів користувачів. Нині бібліотечна діяльність розвивається за інноваційними напрямками з використанням різноманітних креативних форм роботи з користувачем, в тому числі і соціальних медіа. З'явилися такі нові форми соціальної комунікації, як бібліофреш, айс-стопер, літературний пінг-понг, бібліоквест, флешмоб, буккросинг, буктрейлер, бібліобус та інші форми роботи бібліотеки. Тут виділяється технологія, яка змінює традиційну модель соціальної комунікації «один до одного» на нову – «багато для багатьох» [5, с. 20].

Бібліотеки створюють комунікацію з користувачем за допомогою інформаційного інструментарію: сайтів, репозитаріїв, зведених електронних каталогів та інших ресурсів, надають послуги віртуальної довідкової служби, організують доступ до зовнішніх електронних ресурсів, пропонують послуги замовлення літератури через мережу Internet та багато іншого. Впровадження нових інформаційних технологій в бібліотечну діяльність дозволяє автоматизувати такі сфери користування бібліотечною інформацією. Цифрова модель бібліотеки допускає віддалених користувачів до бібліотечних послуг на рівні з читачами, які працюють з інформацією безпосередньо в стінах бібліотеки [9].

Засновані на принципах відкритості і доступності інформації бібліотечні системи впроваджують електронний каталог. Це дає можливість налагодження зворотного зв'язку і оперативного ознайомлення з думкою користувачів, врахування висловлених ідей, побажань, це важлива нагода для бібліотек залучити нову аудиторію на власний сайт. За допомогою сайту здійснюється звернення до основних ресурсів: електронного каталогу, електронної бібліотеки, віртуальних виставок тощо. Сайт є необхідним компонентом бібліотеки, який забезпечує зв'язок між різноманітними інформаційними ресурсами бібліотеки і ресурсів за межами її структури. Однією з найпоширеніших і вже традиційних наочних форм популяризації книги і читання на сайтах бібліотек є віртуальні виставки для інформування користувачів про нові надходження до фондів. Бібліотеки активно впроваджують інформаційно-комунікаційні технології та виконують почесну місію ініціаторів та організаторів інституційних репозитаріїв, пропагуючи переваги відкритого доступу до наукової інформації та знань [6].

Соціальні мережі дозволяють оперативно повідомляти останні новини про важливі події, анонсувати оголошення про черговий захід, викладати медіа-інформацію про життя та функціонування закладу, обмінюватися думками і проводити опитування. Використання

Web-сервісів в обслуговуванні читачів передбачає можливості самостійної електронної реєстрації, оформлення запиту і видачі запитуваної інформації, обслуговування у вигляді відеоконференції. Чат-консультації і месенджери є новою формою віртуального обслуговування віддаленого користувача в режимі онлайн. Використання RFID-систем дає можливість читачеві самостійно знайти шукану книгу, оформити її на електронному читацькому квитку для винесення за допомогою зручного терміналу самообслуговування, самостійно здати прочитану книгу до бібліотеки [11].

Долучаючись до віртуальної бібліотечної спільноти, користувачі є активними учасниками спільної діяльності, стаючи партнерами, співавторами, редакторами, рецензентами – споживачами і виробниками інформації одночасно. На сьогодні новітні механізми соціальної комунікації виражають життєву необхідність їх існування як суспільних інформаційно-аналітичних установ. Головним принципом існування новітніх бібліотек є налагодження сталих комунікаційних зв'язків з усіма учасниками інформаційного суспільства задля формування еталонних суспільних змістів. Для ефективного впливу бібліотек на інформаційне поле суспільства в умовах цифрових технологій перед бібліотечним співтовариством постає завдання навчитися використовувати наявні соціальні технології та виробити нові форми комунікації, які слугували б покращенню взаємодії з суспільством і окремим користувачем зокрема, та орієнтації соціуму на якісний інформаційно-аналітичний продукт бібліотек [10].

Підсумовуючи розгляд проблеми дослідження варто відзначити, що сучасні бібліотечні установи повинні отримати статус установи з властивостями цифрового інформаційно-аналітичного центру, відійти від традиційного уособлення сховища книг. Особливого значення тут набуває наукова галузь соціальної комунікації, значна роль відводиться інформації про інформацію, що додає роль бібліотекаря-науковця в еволюційному розвитку інформаційної сфери суспільства. Об'єднання електронних бібліотек світу в глобальну інтегровану корпоративну систему сприяє оптимізації витрат, підвищує ефективність організації комунікаційних процесів. Завдяки інтерактивності цифрового простору з'являються широкі можливості для реалізації інноваційних моделей функціонування бібліотечної установи, почуття єдності з інформаційним співтовариством, бажання зробити свій внесок у розвиток бібліотечної спільноти. Інноваційна парадигма передбачає електронну, сервісну, партнерську моделі бібліотечної роботи. Новітні соціальні технології демонструють інтереси аудиторії, а руйнування традиційних механізмів передачі інформації підвищує динамічність використання електронного контенту, створеного в результаті партнерської діалогової взаємодії.

Аннотація. В статті проаналізована соціальна комунікація бібліотек в умовах цифровізації інформаційної сфери. Показан мировий і вітчизняний досвід створення електронних бібліотек з метою виходу на глобальний рівень. Європейська модель з розподіленою бібліотечною системою являється більш стійкою, надійною і захищеною. Американська модель централізованої колекції дає можливість створення більш якісних метаданих, більш строгої уніфікації і гармонізації форматів метаданих і самих електронних ресурсів. Виявлена задача сучасних бібліотечних установ – створення електронних віртуальних бібліотек за принципом інформаційних шлюзів. Визначена соціально-комунікаційна функція бібліотек в умовах цифрової економіки, місце бібліотечних установ в соціальній структурі суспільства.

Ключевые слова. цифровізація, бібліотека, соціальна комунікація, цифрова бібліотека, інформаційно-бібліотечне просторство.

Abstract. The article analyzes the social communication of libraries in the conditions of digitalization of the information sphere. The world and domestic experience of creating electronic libraries, their access to the global level is shown. The European model with a distributed library system is more stable, reliable and secure. The American model of a centralized collection enables the creation of better metadata, more stringent unification and harmonization of metadata formats and electronic resources themselves. The task of modern libraries is found – creation of electronic virtual libraries on the principle of information gateways. The social and communicative function of libraries in the conditions of digital economy, the place of library institutions in the social structure of the community is determined.

Key words: digitalization, library, social communication, digital library, information and library space.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Брофи П. Оценка деятельности библиотек: принципы и методы / пер. с англ. А. И. Земскова. М. : Омега-Л, 2009. 357 с.
2. Горовий В. Бібліотеки оновлюваного суспільства: деякі тенденції та особливості розвитку. Бібліотечна планета. 2006. № 3. С. 27–30.
3. Костенко Л. И., Чекмарев А. А. Электронная научная библиотека НБУ имени В. И. Вернадского. Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2000. Вып. 1. С. 147–153.
4. Лобузін К. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / відп. ред. О.С. Онищенко; НАН України, НБУ ім. В. І. Вернадського. К., 2012. 252 с.
5. Мар'їна О. Бібліотеки та соціальні медіа: технологія взаємодії. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 8. С. 19–21.
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : www.nbuv.gov.ua/ (дата звернення: 01.03.2019).
7. Негуляев Е. А., Охезина Е. А. Открытые электронные архивы и их место в системе информационных коммуникаций. Корпоративные библиотечные системы. Труды IV науч.-практ. конф. СПб. : АРБИКОН, 2006. С. 46–50.
8. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27 січ.1995 р. № 32/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 7. Ст. 45.
9. Ревякина Н. С. Традиционные и инновационные виды библиотечного сервиса. *Kant*. 2015. № 4 (17). С. 69–73.
10. Сойчук Р. Л. Інформаційно-комунікаційні технології у виховному процесі та сучасне підростаюче покоління: погляд на проблему. *Інноватика у вихованні*. 2016. № 4. С. 220–230.
11. Соціальні медіа для бібліотек: середовище, ресурс, сервіс. Матеріали круглого столу. Харків, 31 жовт. 2017 р. / редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва; ХНМУ. Харків, 2017. 100 с.
12. Шрайберг Я. Л. Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий. Ежегодный доклад. URL : www.gputb.ru/win/ntb/ntb2002/1/f0103.htm (дата обращения: 01.03.2019).
13. Kovalska L. Information technologies as the newest social paradigm of the life of youth. *International journal of new economics and social sciences*. Warsaw, 2018. Vol. 7, No. 1. P. 335–347.
14. The European Library (TEL). Netherlands. URL : www.search.theeuropeanlibrary.org/portal/ru/index.html (Last accessed: 01.03.2019).
15. European digital library network (EDLnet, Europeana). Netherlands. URL : www.europeana.eu/portal/en (Last accessed: 01.03.2019).
16. World Digital Library (WDL). Paris. URL: www.wdl.org/ru (Last accessed: 01.03.2019).